

Wespvinders-Sesiidae van NP de Meinweg 2020 Verslag van een eerste verkenning

Stichting Koekeloere

Ernest van Asseldonk & Peter Heuts
Stichting Koekeloere

Wespvlinders- Sesiidae van NP de Meinweg in 2020

Verslag van een eerste verkenning

Ernest van Asseldonk & Peter Heuts- Stichting Koekeloere
Hofstraat 7 / 6019CB Wessem
Verslag 2021/01- Stichting Koekeloere – eigen uitgave

Fotoverantwoording: Peter Heuts tenzij anders vermeld.

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Methode	4
Resultaten	5
Resultaten per soort, indien waargenomen in 2020 op de Meinweg	7
Populierenwespvlinder – <i>Paranthene tabaniformis</i>	7
Hoornaarvlinder- <i>Sesia apiformis</i>	8
Berkenglasvlinder - <i>Synanthedon culiciformis</i>	9
Wilgenwespvlinder – <i>Synanthedon formicaeformis</i>	10
Appelglasvlinder – <i>Synanthedon myopaeformis</i>	11
Bessenglasvlinder – <i>Synanthedon tipuliformis</i>	12
Eikenwespvlinder – <i>Synanthedon vespiformis</i>	13
Het vervolg	15
Dankwoord	15
Literatuur	15

Inleiding

In 2020 is een meerjarenonderzoek gestart naar wespvlinders *Sessidae* in en rond Nationaal Park de Meinweg, gelegen tegen de Duitse grens in Midden-Limburg. Hermans et.al. (2013) vermelden over de periode 1900-2012 alleen de Hoornaarvlinder *Sesia apiformis* als wespvlinder voor de Meinweg. Na 2012 zijn vijf nieuwe soorten op de Meinweg aangetroffen (waarneming.nl, 2020). Het betreft losse waarnemingen van waarnemers die met feromonen op de Meinweg aanwezig zijn geweest. Het onderzoek van Stichting Koekeloere is er op gericht een goed beeld te krijgen van het voorkomen en de verspreiding deze bijzondere groep vlinders in het gehele Nationale park en het werkgebied van Stichting Koekeloere. Dit verslag geeft de resultaten weer van een het eerste jaar.

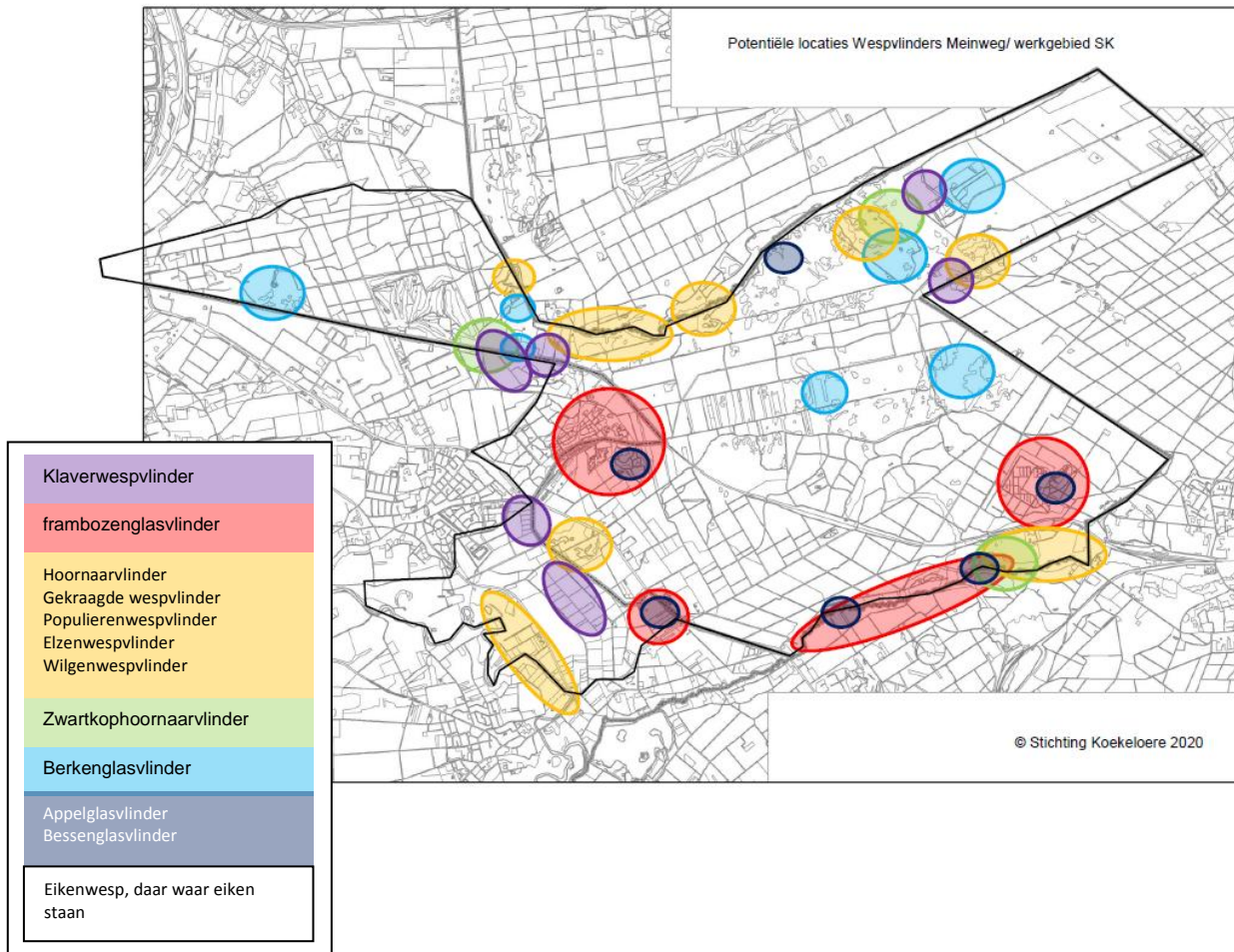
Methode

Het eerste jaar moet worden gezien als een verkenningsjaar. Ervaring opdoen met de familie wespvlinders en haar vangtechnieken. Wespvlinders behoren tot de nachtvlindersoorten die dagactief zijn. Waarnemingen van soorten uit deze familie zijn schaars omdat ze beperkt bloemen bezoeken en niet op de gebruikelijke vangtechnieken (licht en smeer) afkomen. Om deze familie in kaart te brengen worden voornamelijk feromonen ingezet. Voor de meeste in Nederland voorkomende soorten zijn feromonen beschikbaar. Feromonen worden door de vrouwelijk wespvlinders uitgestoten. Op deze wijze worden dus alleen mannelijke exemplaren gevangen/waargenomen. De feromonen zijn soortspecifiek, maar het komt ook voor dat er meerdere soorten op één specifiek feromoon afkomen. De capsules waarin het feromoon aanwezig is kunnen los, of in een vangpot in de vegetatie worden gehangen (figuur 1). Het gedrag van de soorten op het feromoon is verschillend. Sommige soorten blijven lang bij het feromoon aanwezig, andere slechts kort. Normaal gesproken wordt er snel op de aanwezigheid van het feromoon gereageerd. Overige methoden zijn het bezoeken van bloeiende waardplanten van de soort en het zoeken naar uitvliegopeningen van rupsen/poppen. Deze methoden zijn in 2020 nog niet toegepast.

Figuur 1: vangpot met feromonen in actie

Ten behoeve van het onderzoek is een kaart gemaakt met potentiële locaties op basis van biotoopvoorkeuren van de verschillende soorten (figuur 2). Deze kaart zal als basis dienen voor het vervolgonderzoek, waarbij getracht wordt het voorkomen en verspreiding van wespvlinders op de Meinweg/ werkgebied Stichting Koekeloere op kilometerhok niveau vast te stellen. Het werkgebied van Stichting Koekeloere beslaat circa 50 km hokken.

Figuur 2: Verwachtingenkaart wespvlinders in het werkgebied van Stichting Koekeloere

Resultaten

In 2020 zijn zes soorten wespvlinders aangetroffen, de Populierenwespvlinder en Wilgenwespvlinder zijn als nieuw voor de Meinweg vastgesteld. De meest talrijke soort was de Eikenwespvlinder. Voor Nationaal Park de Meinweg zijn nu acht soorten wespvlinders bekend, van de achttien soorten die in Nederland voorkomen (figuur 3A).

NEDERLANDSE NAAM	LATIJNSE NAAM	FM	Vóór 2020	Meinweg / SK 2020			Meinweg tot.	Gem. Roerdalen
				Op feromon	Op zicht	Anders		
Klaverwespvlinder	Bembecia ichneumoniformis	J						
Schijnwolfsmelkwespvlinder	Chamaesphecia empiformis	J						
Wolfsmelkwespvlinder	Chamaesphecia tenthrediniformis	J						
Zwartkophoornaarvlinder	Eusphacia melanocephala	N						
Populierenwespvlinder	Paranthrene tabaniformis	J		3			√	2
Frambozenglasvlinder	Pennisetia hylaeiformis	J	√				√	
Hoornaarvlinder	Sesia apiformis	J	√	1	1		√	
Gekraagde wespvlinder	Sesia bembeciformis	N						
Sneeuwbalwespvlinder	Synanthedon andrenaeformis	N						
Oranjetip eikenwespvlinder	Synanthedon conopiformis	N						
Berkenglasvlinder	Synanthedon culiciformis	J	√	2			√	
Wilgenwespvlinder	Synanthedon formicaeformis	J		4			√	
Appelglasvlinder	Synanthedon myopaeiformis	J	√	4	1		√	4
Grote berkenwespvlinder	Synanthedon scoliaeformis	N						
Elzenwespvlinder	Synanthedon spheciformis	J	√				√	
Spulders wespvlinder	Synanthedon spuleri	N						
Bessenglasvlinder	Synanthedon tipuliformis	J						1
Eikenwespvlinder	Synanthedon vespiformis	J	√	10		27	√	
			6				8	

Figuur 3A: Overzicht van alle op de Meinweg waargenomen soorten.

FM= feromoon beschikbaar

Vóór 2020 = soorten waarvan de aanwezigheid bekend was (bron waarneming.nl).

Meinweg/SK2020 = overzicht van waarnemingen op basis van vangtechnieken op de Meinweg in 2020.

Meinweg tot.= overzicht van alle waargenomen soorten op de Meinweg. Gem. Roerdalen = Overzicht van waarnemingen van wespvlinders net buiten de Meinweg en/of het werkgebied van Stichting Koekoelore in 2020.

Feromoonvallen	Week													Eindtotaal			
	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30		31	32	33
B.ichneumoniformis-klaverwesp								0	0	0						0	0
C.empiformis-schijnwolfsmelk					0												0
C.tenthrediniformis-wolfsmelk					0												0
P.hylaeiformis-frambozen						0											0
P.tabaniformis-populierenwesp							1	2	2		0	0				0	5
S.apiformis-hoornaarvlinder					1				0	0						0	1
S.culiciformis-berkenglas			0	0	0	0			0	0							0
S.formicaeformis-wilgenwesp					0				0		4						4
S.myopaeiformis-appelglas					4				4								8
S.spheciformis-elzenwesp				0	0	0	0	0	0	0							0
S.tipuliformis-bessenglas								1	0								1
S.vespiformis-eikenwesp					3		0			0	4						7
Eindtotaal				0	4	4	1	3	6	0	8	0				0	26

Vliegtijd naar F. Post, 2020

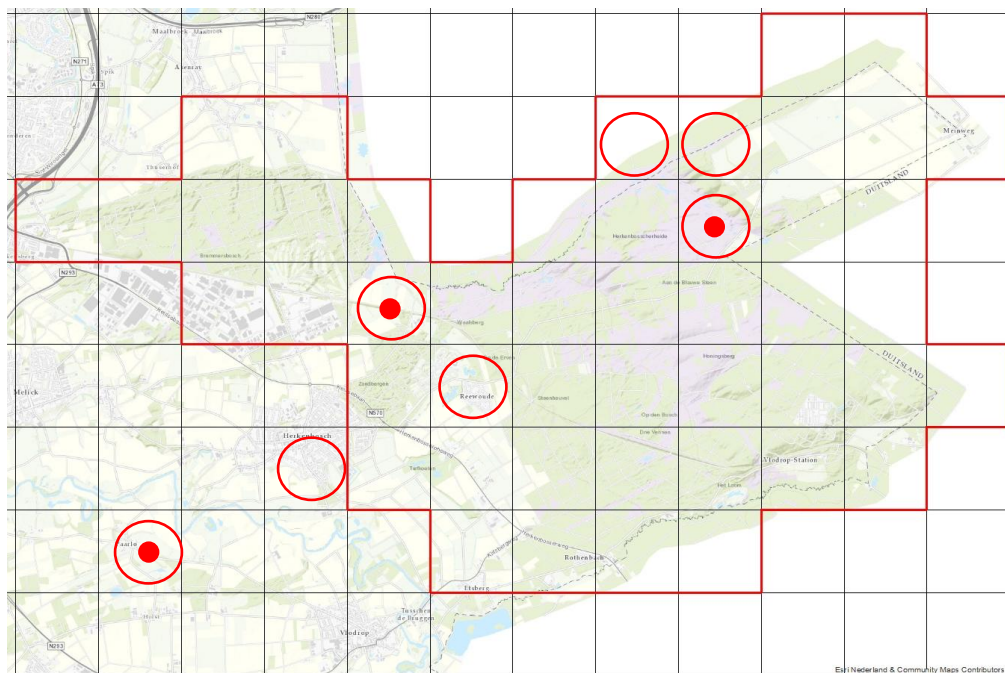
Figuur 3B: Overzicht van gebruikte feromonen met en zonder resultaat per week. De groene zones geven de vliegtijd weer (naar F. Post, 2020).

Resultaten per soort, indien waargenomen in 2020 op de Meinweg

Bij de soortbeschrijvingen is dankbaar gebruik gemaakt van een conceptrapport 'Wespvinders van Nederland' wat op persoonlijk titel uitgereikt is door Frans Post (Post, 2020 in prep).

Populierenwespvinder - *Paranthene tabaniformis*

De Populierenwespvinder is een nieuwe soort voor het werkgebied. Het is een soort van populierenbossen en elzen- en wilgenbossen waar populier staat. In de vliegtijd van de soort werd op zeven locaties met feromoonvallen gewerkt, op drie locaties werd de soort aangetroffen, ook op een plek waar de waardplant niet direct voorhanden is (figuur 4). Op basis van de verwachtingenkaart mogen we aannemen dat de soort op meerdere plekken op de Meinweg kan worden aangetroffen.

Figuur 4 : Populierenwespvinder, overzicht van vangstpunten (open rode cirkel) en waarnemingen (rode punten) rond het werkgebied van Stichting Koekeloere.

Hoornaarvlinder- *Sesia apiformis*

De Hoornaarvlinder is een van de grootste wespvlinders van Nederland. De soort komt voor in gebieden waar Populier aanwezig is. De soort komt op feromonen. In 2020 werd op vier locaties met feromonen gewerkt (figuur 5). Op één locatie werd de soort aangetroffen. Op deze locatie komt Ratelpopulier voor. De aanwezigheid van Hoornaarvlinders kan ook vastgesteld worden door in de vliegtijd van de soort geschikte locaties te bezoeken in de ochtenduren. De vers ontpopte vlinders zitten dan nog op de stam van de waardplant. Een andere methode is het zoeken naar uitsluitopeningen van de poppen aan de voet van de stammen van de waardplant. Deze ruim een

centimeter grote openingen zijn goed herkenbaar. Uitsluitopeningen zijn onder meer te vinden in de Turfkoelen te Herkenbosch. Uitsluitopeningen zijn hier bij meerdere Canadapopulieren aangetroffen, maar nog niet goed in kaart gebracht, zie foto. De zichtwaarneming in 2020 betreft een exemplaar dat overdag is aangetroffen in de Turfkoelen.

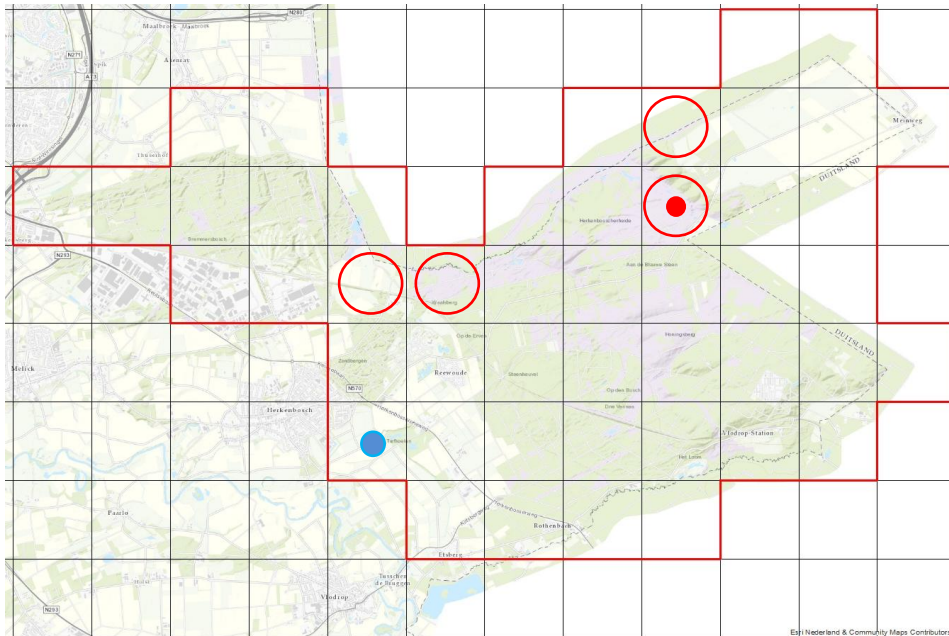

Multiple uitsluitopeningen aan de voet van een Canadapopulier in de Turfkoelen, Herkenbosch. Foto E. van Asseldonk. Jan 2021

In Nederland komt nog een tweede hoornaarvlinder voor, de Zwartkophoornaarvlinder (*Eusphecia melanocephala*). Het is een soort waarvan de rups leeft op Ratelpopulier. Voor de soort is geen feromoon beschikbaar. De Zwartkophoornaarvlinder kan worden vastgesteld door het zoeken naar uitsluitopeningen in de waardplant. Ratelpopulier komt veel voor op de Meinweg. Het is niet uitgesloten dat we deze soort de komende jaren op de Meinweg ontdekken.

In de Ratelpopulieren op de Meinweg worden ook gallen aangetroffen van de Kleine populierenbok. Voor zover bekend veroorzaakt de Zwartkophoornaarvlinder geen galvorming. De combinatie van een ronde uitsluit opening, zonder stamverdikking kan duiden op de aanwezigheid van de Zwartkophoornaarvlinder.

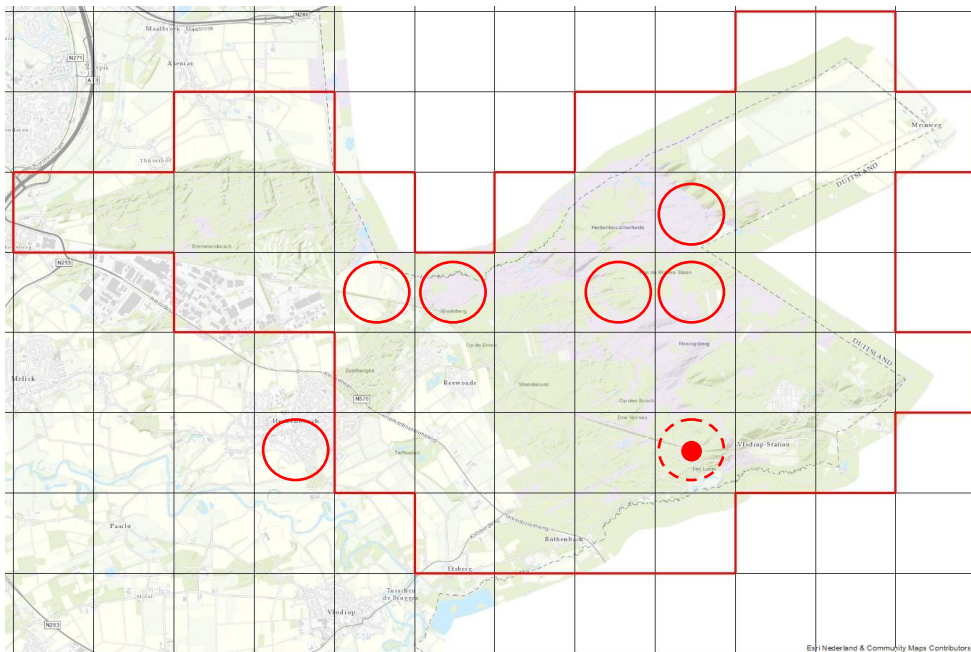
Figuur 5: Hoornaarvlinder, overzicht van vangstpunten (open rode cirkel) en waarnemingen (rode punten) rond het werkgebied van Stichting Koekeloere. Blauwe punt betreft zichtwaarneming.

Berkenglasvlinder - *Synanthedon culiciformis*

Zoals de naam al vermoeden, komt deze soort voor in gebieden waar berk voor komt. De soort wordt soms ook op els aangetroffen. De soort heeft een voorkeur voor bossen waar de afgelopen jaren gekapt is. In 2020 is door de tweede auteur tussen half mei en eind juni op zes locaties met feromonen gewerkt (Figuur 6). Dit heeft in 2020 geen resultaat opgeleverd. De soort vliegt vanaf de laatste week van april, met mei als hoofdvliegtijd. Wellicht is de soort daardoor gemist. Waarneming.nl (2020) meldt een exemplaar, gevangen op feromoon in de omgeving van Vlodrop Station. Berk komt algemeen voor op de Meinweg. Er zijn verschillende locaties met jong hout. De verwachting is dat de soort de komende jaren op meer locaties wordt vastgesteld.

(Foto Berkenglasvlinder M. van Es, 2020, waarneming.nl)

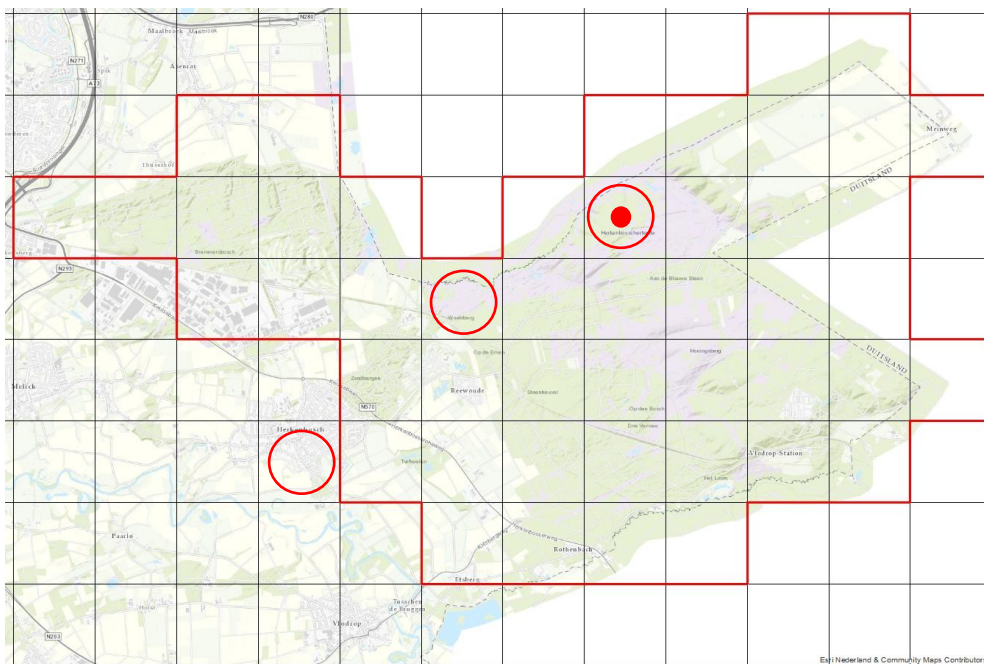

Figuur 6: Berkenblasvlinder, overzicht van vangstpunten (open rode cirkel) en waarnemingen (rode punten) rond het werkgebied van Stichting Koekeloere. De cirkel met stippellijn betreft een melding van de soort op feromoon op waarneming.nl 2020. De soort is hier in 2019 en 2020 aangetroffen door de Fam. Van Es.

Wilgenwesplinder – *Synanthedon formicaeformis*

De Wilgenwesplinder komt voor in moerassige gebieden met wilgensoorten. Vooral in gebieden waar de wilgen enkele jaren eerder zijn afgezet, kunnen veel vlinders verwacht worden. In 2020 is op drie locaties met feromonen gewerkt (Figuur 7). Dit heeft op één locatie tot succes geleid. Het betreft een nieuwe soort voor Nationaal Park de Meinweg. Te verwachten valt dat de soort de komende jaren op meerdere locaties op de Meinweg wordt aangetroffen.

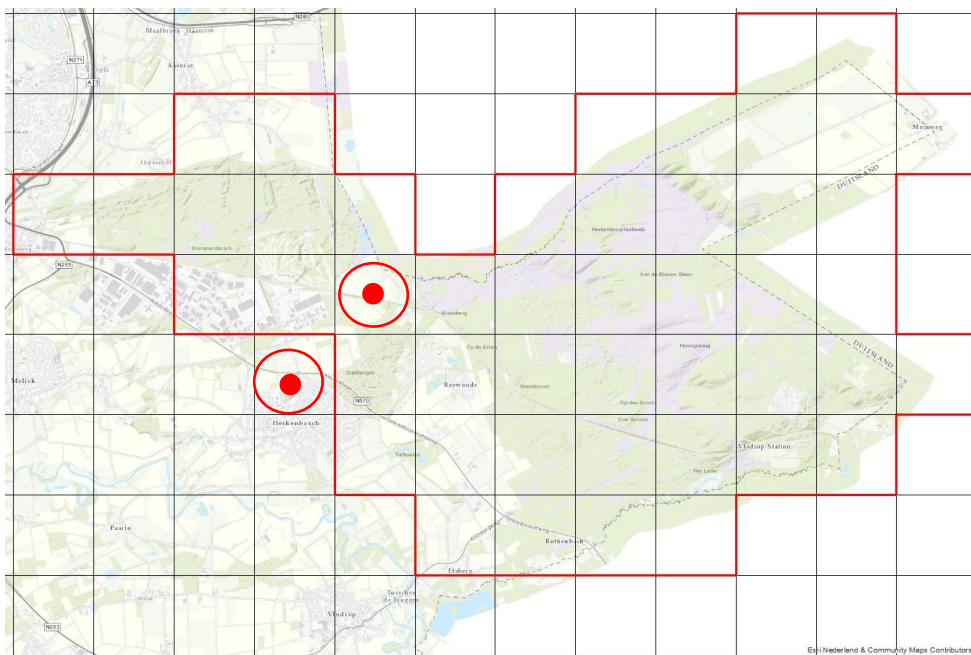

Figuur 7: Wilgenwespvliender, overzicht van vangstpunten (open rode cirkel) en waarnemingen (rode punten) rond het werkgebied van Stichting Koekoeloeer.

Appelglasvlinder – *Synanthedon myopaeformis*

Het voorkomen van de Appelglasvlinder is gebonden aan gebieden waar (wilde) appel en kers voorkomen, mits onbehandeld met bestrijdingsmiddelen. De soort wordt dan ook regelmatig in stedelijk gebied waargenomen. Op twee locaties rond het werkgebied is met feromonen gewerkt (Figuur 8). Op beide locaties is de soort in 2020 aangetroffen. Leuk detail is dat de soort is meerdere keren is aangetroffen op het feromoon dat wordt gebruikt bij de Berkenglasvlinder. In het feromoon van beide soorten zitten overlappende bestanddelen (mededeling F. Post) De verwachting is dat de Appelglasvlinder de komende jaren op meerdere locaties wordt gevonden.

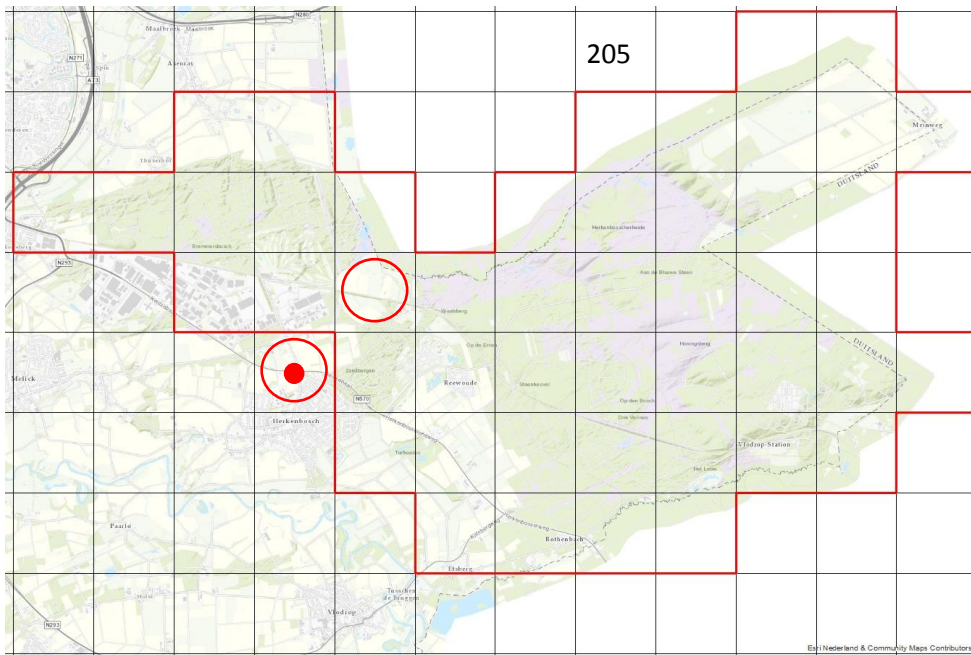

Figuur 8: Appelglasvlinder, overzicht van vangstpunten (open rode cirkel) en waarnemingen (rode punten) rond het werkgebied van Stichting Koekeloere.

Bessenglasvlinder – *Synanthedon tipuliformis*

De Bessenglasvlinder is nog niet op de Meinweg waargenomen, maar komt wel in de directe omgeving voor. In een tuin in Herkenbosch werd door de tweede auteur ,bij wijze van proef , het feromoon van deze soort opgehangen. Er werd één vlinder waargenomen. Op de Meinweg zelf werd eenmaal met feromonen gewerkt, zonder resultaat (Figuur 9). De vlinder is een echte cultuurvolger en komt voor in aangeplante bessenstruiken, mits niet behandeld met bestrijdingsmiddelen. De verwachting is dat de soort op meerdere locaties in het werkgebied kan worden vastgesteld.

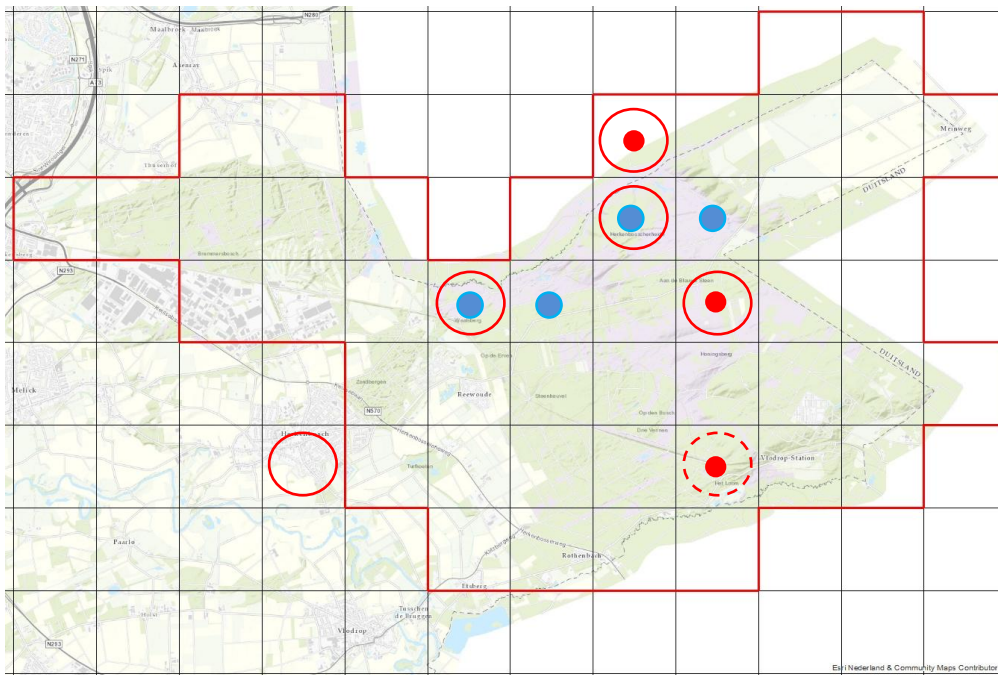
Figuur 9: Bessenglasvlinder, overzicht van vangstpunten (open rode cirkel) en waarnemingen (rode punten) rond het werkgebied van Stichting Koekeloere.

Eikenwespvlinder – *Synanthedon vespiformis*

De Eikenwespvlinder is in 2020 het meest aangetroffen. Dit heeft niet direct te maken met veelvuldig gebruik van feromonen, maar heeft een directe link met de grote heidebrand die in april 2020 ongeveer 200 hectare heide- en bosgebied op de Meinweg in de as heeft gelegd. De soort komt met name voor in droge bossen met eik. In 2020 is op zes locaties met feromonen gewerkt, vijf door de tweede auteur, eenmaal door bezoekers aan Nationaal Park de Meinweg

(Waarneming.nl, 2020)(Figuur 10). Drie van de zes vanglocaties leverden daadwerkelijk Eikenwespvlinders op met een totaal van 10 mannelijke exemplaren. Opvallend was de aanwezigheid van veel ei-afzettende vrouwtjes op de verbrande stammen van eik na de brand op de Meinweg in april. De soort werd als ‘bijvangst’ genoteerd bij een onderzoek naar boktorren op verbrand hout. Nagenoeg alle waarnemingen zijn afkomstig van R. Geraeds. De eieren werden voornamelijk afgezet onder aan de stamvoet van de verbrande eiken. Bij verstoring vlogend de dieren snel weg, maar kwamen ook regelmatig weer op dezelfde plek terug. In totaal werden in vier blokken ei-afzettende vrouwtjes waargenomen (figuur 11). Dit zijn vier van de vijf kilometerhokken waar de brand heeft gewoed. Een deel van de dode en/of kwijnende eiken zal worden geruimd. De vlinder heeft een cyclus van één, maar meestal twee jaar. Een deel van de jonge aanwas Eikenwespvlinder zal het vlinderstadium vanwege kap niet halen. Vooralsnog hebben we nog geen artikelen gevonden waar een de relatie tussen het voorkomen van Eikenwespvlinders op verbrande eiken is beschreven.

Figuur 10: Eikenwespvlinder, overzicht van vangstpunten (open rode cirkel) en waarnemingen (rode punten) rond het werkgebied van Stichting Koekeloere. Blauwe punten betreffen zichtwaarneming van ei-afzettende vrouwtjes op verbrande eikenstammen. De cirkel met stippellijn betreft een melding van de soort op waarneming.nl 2020.

Figuur 11: Eikenwespvlinder vrouw, eizafzet op verbrande stam wintereik, Meinweg juni 2020. Foto E. van Asseldonk

Het vervolg

Het eerste pionierswerk in 2020 heeft direct al leuke resultaten opgeleverd, getuige de waarnemingen van twee nieuwe soorten voor de Meinweg. Het heeft voldoende materiaal, inzichten en enthousiasme opgeleverd om de komende jaren, bij voorkeur op kilometerhokniveau, een beeld te krijgen van aantallen en soorten wespvlinders in het werkgebied van Stichting Koekeloere. Als basis voor het vervolgonderzoek wordt de verwachtingkaart gebruikt. Het gebruik van feromonen is onontbeerlijk bij het vaststellen van deze familie, maar ook de andere zoektechnieken zullen worden verfijnd/gebruikt.

Dankwoord

Dank is verschuldigd aan Rob Geraeds voor het ter beschikking stellen van de waarnemingen aan Eikenwespvlinders en het becommentariëren van het eerste concept. SBB voor het verlenen van ontheffingen voor het betreden van haar terreinen.

Literatuur

Hermans, J.T., E. van Asseldonk & J. Boeren. 2013. De Biodiversiteit van Nationaal Park de Meinweg, een overzicht van alle waargenomen planten en dieren in de periode 1900-2012. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.

Post, F. (in prep). Wespvlinders van Nederland. Eigen uitgave

Waarneming.nl (2020), zoekterm wespvlinders / <https://waarneming.nl/search/?q=wespvlinders>, geraadpleegd jan 2021.

Deze activiteit maakt deel uit van het Meerjarenprogramma Onderzoek van Nationaal Park De Meinweg en is mede gesubsidieerd door de Provincie Limburg vanuit de Subsidieverordening SILG, paragraaf Soortenbeleid.

provincie limburg

